

DO TECHNICKY

POZYVAJU VÁS NA

PARIS

20. VÝROČIA
ROVNEHO VÍTÄZSTVA
PRACUJÚCICH

PROGRAM OSLAV

21. februára 1968 o 14. hodine
Otvorená pamätnej tabule na budove RUDNY
Manifestácie pracujúcich vo februári 1948

21. februára 1968 o 14. hodine
Otvorená pamätnej tabule na budove RUDNY
Manifestácie pracujúcich vo februári 1948

Manifestácie jednotky IBA, armády a SDB prepočítajú
úlohami mesta

PROGRAM FEBRUÁROVÉHO VÍTÄZSTVA PRACUJÚCICH

LISSABON

SLAVY

20. VÝROČIA
FEBRUÁROVÉHO VÍTÄZSTVA
PRACUJÚCICH

PROGRAM OSLAV

21. februára 1968 o 14. hodine
Otvorená pamätnej tabule na budove RUDNY
Manifestácie pracujúcich vo februári 1948

PROGRAM FEBRUÁROVÉHO VÍTÄZSTVA PRACUJÚCICH

BOLOGNA

KONFERENCIA
W. A. S.

Tvorivá skupina
intergenerácia

OTVORENÁ
KRONIKA

VEDOMOSTI A VLAHA ELEMENTIST

Pracovník a...

Trinkujni: Edo... Jozef...
Hlavná...

Ivan... Zita...
Hlavná...

ВИЩА ОСВІТА УКРАЇНИ
У КОНТЕКСТІ ІНТЕГРАЦІЇ
ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО
ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ

III (77) том

**ВИЩА ОСВІТА УКРАЇНИ
У КОНТЕКСТІ ІНТЕГРАЦІЇ
ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО ОСВІТНЬОГО
ПРОСТОРУ**

УДК 37.013-053.5(082)
ББК 74.200я43
Т 43

ISSN 2308-3778

Рекомендовано Вченою радою
Інституту проблем виховання НАПН України. Протокол № 9 від 30 жовтня 2017 року.

Видання здійснене Східно-Європейським Інститутом Психології (Україна – Франція)
за сприяння Міжнародної Експертної Агенції “Консалтинг і Тренінг”

Редакційна колегія випуску:

Кремень В.Г., Савченко О.Я., Маноха І.П., Ляшенко О.І., Коцур В.П.,
Вашуленко М.С., Бех І.Д., Петрочко Ж.В.

Відповідальний редактор випуску:

Маноха І.П., доктор психологічних наук, професор

Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді: зб. наук. праць - Тематичний випуск “Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору”. – Вип. 21. – Кн. 3. – Том III (77). – К.: – Гнозис, 2017. – 554 с.

Theoretical and methodical problems of education of children and pupils: sciences works - Thematic issue “Higher Education of Ukraine in the Context of Integration into the European Educational Space”. - Vol. 21. - Ch. 3. - Volume III (77). - K.: Gnosis, 2017. - 554 p.

Свідоцтво про державну реєстрацію КВ № 20691-10491.

Збірник включено до Переліку наукових фахових видань України Наказом МОН України від 12.05.2015 № 528.

Збірник включено до міжнародних наукометричних баз Index Copernicus International, Google Scholar, ERIH PLUS.

У тематичному випуску вміщені наукові статті фахівців з питань вищої освіти, присвячені актуальній проблемі входження України до європейського освітнього простору. Перспективи євроінтеграційних процесів у сфері вищої освіти, вимоги Болонського процесу та питання готовності України відповідати цим вимогам, моніторинг якості освіти, стандарти європейського освітнього простору та завдання, що стоять перед вищою освітою України сьогодні - ось далеко не повний спектр проблем та питань, до висвітлення та спроби розв'язання яких звертаються автори випуску. У центрі уваги також питання управління якістю освіти, перспективи запровадження механізмів сучасного освітнього менеджменту, а також - умови й напрями оптимізації та розвитку вищої освіти України в сучасних умовах. Для фахівців-освітян, науковців, дослідників психолого-педагогічних та управлінських проблем розвитку освітньої справи в Україні та за її межами.

ISBN 978-966-2760-79-8
ISSN 2308-3778

© Інститут проблем виховання НАПН України, 2017 р.
© Східно-Європейський Інститут Психології, 2017 р.
© Міжнародна Експертна Агенція “Консалтинг і Тренінг”, 2017 р.
© Видавництво “Гнозис”, 2017 р.

HIGHER EDUCATION OF UKRAINE IN THE CONTEXT OF INTEGRATION TO EUROPEAN EDUCATIONAL SPACE

УДК 37.013-053.5(082)
ББК 74.200я43
Т 43

ISSN 2308-3778

*Рекомендовано вченою радою Інституту проблем виховання НАПН України
(протокол № 9 від 30 жовтня 2017 р.)*

Редакційна колегія:

Бех І.Л., доктор психологічних наук, професор, дійсний член НАПН України, директор ІПВ НАПН України;

Алексєєнко Т.Ф., доктор педагогічних наук, завідувач лабораторії соціальної педагогіки ІПВ НАПН України;

Комаровська О.А., доктор педагогічних наук, завідувач лабораторії естетичного виховання та мистецької освіти ІПВ НАПН України;

Коновець С.В., доктор педагогічних наук, професор, головний науковий співробітник лабораторії громадянського та морального виховання ІПВ НАПН України;

Миропольська Н.Є., доктор педагогічних наук, професор, головний науковий співробітник лабораторії естетичного виховання та мистецької освіти ІПВ НАПН України;

Петрочко Ж.В., доктор педагогічних наук, професор, заступник директора з науково-експериментальної роботи ІПВ НАПН України;

Федорченко Т.Є., доктор педагогічних наук, професор, головний науковий співробітник лабораторії фізичного розвитку та здорового способу життя ІПВ НАПН України;

Шахрай В.М., доктор педагогічних наук, професор, завідувач лабораторії виховання в сім'ї та закладах інтернатного типу ІПВ НАПН України;

Золотарьова А.В., доктор педагогічних наук, професор, заступник директора ІПН ФГБОУ ВПО «Ярославский государственный педагогический университет имени К.Д. Ушинского» (Росія);

Ромм Т.О., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки і психології Інституту історії гуманітарної і соціальної освіти Новосибірського державного університету (Росія);

Бурвите С., доктор соціальних наук, доцент, завідувач кафедри соціальної освіти Литовського едукологічного університету (Вільнюс, Литва);

Пішоварські Ю., доктор філософії, почесний професор, ректор Вищої школи громадської та індивідуальної безпеки «Areion» (Краків, Польща);

Юрчак В., доктор філософії, професор, завідувач кафедри безпеки й оборони Академії збройних сил імені генерала Штефаника (Ліптовські Мікулаш, Словаччина).

Рецензенти: **Радул В.В.**, доктор педагогічних наук, професор;
Манюха І.П., доктор психологічних наук, професор

ISBN 978-617-7009-28-2
ISBN 978-966-2760-71-2

ТЕМАТИЧНИЙ ВИПУСК

ВИЩА ОСВІТА УКРАЇНИ У КОНТЕКСТІ ІНТЕГРАЦІЇ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ

Вип. 21-3, Том III (77), 2017 р.

Тематичні рубрики випуску:

**Болонський процес і перспективи розвитку вищої освіти
в Україні, Європі та світі**

Управління якістю освіти: стандартизація та інноваційність

Моніторинг якості освіти: засоби, технології та перспективи

Сучасний освітній менеджмент: економічні, організаційні та психологічні
засоби реалізації в Україні, Європі та світі

Філософія та психологія освіти

Новітні засоби навчання: проблеми впровадження та стандартизації

**Послідовність загальної середньої та вищої освіти
як європейський стандарт**

**Психолого-педагогічні та організаційні умови запровадження європейських
стандартів вищої освіти в Україні**

Освіта. Культура. Глобалізація: виклики сьогодення

Освіта й міграційні процеси в Україні та світі: виклики сьогодення

Сучасна освіта як контраверсійний феномен: суперечності та інноватика

КОЧЕРГА О.,

кандидат психологічних наук,
доцент, заступник директора
Інституту післядипломної педагогічної
освіти Київського університету
імені Бориса Грінченка

ХМЕЛЬКО В.,

практичний психолог,
м. Київ, Україна

ЧУТЛИВІСТЬ СЕНСОРНИХ СИСТЕМ У ДІЯХ ОСОБИСТОСТІ УЧНЯ

У статті розглянуто важливі питання психофізіології чутливості людини. Досліджено поняття чутливості та його значення в розвитку психічної та соматичної сфери людини. Представлено попередні результати досліджень чутливості психічної та соматичної сфери в учнів початкових класів. Системно проаналізовано основні попередні результати експериментального дослідження. Пропонується інструментарій для дослідження змін чутливості в психофізіологічній сфері учнів через вплив на її вестибулярний апарат. Показує результати практичної апробації означеного інструментарію дослідження загальної чутливості психічної та соматичної сфери учнів початкової школи. Характеризує роботу вестибулярного апарату в учнів початкової школи та його значення для їх навчальних успіхів. Досліджується методика впливу на вестибулярний апарат учнів за допомогою вправ на баламетричній дошці. Розроблено систему впливів з метою підвищення загальної чутливості в психічній та соматичній сфері учнів. Зроблено перші узагальнюючі висновки про впливи вправ на баламетричній дошці, на загальний стан психофізіологічних систем учнів початкової школи.

Ключові слова: чутливість, вестибулярний апарат, психічна та соматична сфери, психофізіологічні механізми, баламетрична дошка.

В работе рассмотрены важные вопросы психофизиологии чувствительности человека. Исследовано понятие чувствительности и его значение в развитии психической и

соматической сферы человека. Представлены предварительные результаты исследований чувствительности психической и соматической сферы у учащихся начальных классов. Системно проанализированы основные предварительные результаты экспериментального исследования. Предлагается инструментарий для исследования изменений чувствительности в психофизиологической сфере учащихся через влияние на ее вестибулярный аппарат. Показывает результаты практической апробации указанного инструментария исследования общей чувствительности психической и соматической сферы учеников начальной школы. Характеризуя работу вестибулярного аппарата у учащихся начальной школы и его значение для их учебных успехов. Исследуется методика воздействия на вестибулярный аппарат учеников с помощью упражнений на баламетрической доске. Разработана система воздействий с целью повышения общей чувствительности в психической и соматической сфере учеников. Сделаны первые обобщенные выводы о влиянии упражнений на баламетрической доске, на общее состояние психофизиологических систем учащихся начальной школы.

Ключевые слова: чувствительность, вестибулярный аппарат, психическая и соматическая сферы, психофизиологические механизмы, баламетрична доска.

The article deals with the fundamental issues of human sensitivity psychophysiology. It studies the understanding of sensitivity and its significance for the development of the human psychic and somatic sphere. The article presents the preliminary results of studies on the psychic and somatic field sensitivity of the elementary school students. The work systemically analyzes some preliminary results of experimental research; offers the toolkit for studying changes in sensitivity of the students' psychophysiological field through the influence on their vestibular apparatus; shows the results of practical testing of the aforementioned toolkit for studying of the mental and somatic field general sensitivity of the of elementary school students; characterizes the work of the elementary school students' vestibular apparatus and its importance for their educational successes. The article studies the technique of influence on the students' vestibular apparatus with the help of exercises on a ballometric board; offers the system of impacts on increase of general sensitivity in the students' mental and somatic sphere. The article

presents initial generalized conclusions about the effect of ballometric board exercises on the general condition of elementary school students.

Key words: *sensitivity; vestibular apparatus; psychic and somatic fields; psychophysiological mechanisms; ballometric board.*

Для досягнення успіху в учнів початкової школи в будь-якій діяльності і в навчальній зокрема важливо вміти швидко реагувати, адекватно оцінювати наслідки дій та упереджувати небезпеки, а саме загрози, виклики, зони тривалого дискомфорту. Це відбувається в різні періоди життя, але особливого значення це набуває в перехідні етапи (зміна видів діяльності, оточуючого середовища, ритму життя). Не менш це важливо і в період адаптації дітей до нових незвичних умов життєдіяльності, а саме з приходом їх до початкової школи. Для них важливо зберегти врівноважений стан в роботі їх психофізіологічних систем для створення максимально комфортних умов в процесі їх адаптації до школи та подальшого набуття ними соціального статусу (який є тривалим в часі) – учня.

Чому так важливо діяти в русі для кожного учня початкової школи бо це його сутність життя (глибинна психофізіологічна природа записана та редагована його діями) актуальна для власного саморозвитку. Між тим педагогам та батькам для якісної взаємодії з учнями початкової школи необхідно розуміти їх природу та логіку дії. Яка до речі в перше десятиліття спрямовується саме на реалізацію руху: розкриття, розвиток та розвій енергопотенціалу, потенціалів психомоторики тіла, мислення, почуттів та уяви.

Будь-які дії людини оптимально (з мінімальними але достатніми для здійснення дії затратами енергії) реалізується за умови збалансованих та зважених, системних кроків. Які мають певну послідовність відповідно природних потреб організму («вмикаючи» можливості плавної регуляції засобами різних механізмів психічної сфери) учня. Або як кажуть за умови енергетичної рівноваги (витрата енергії яка не викликає розбалансування та перекосів в її розподілі між тими чи іншими операціями як психомоторними так і мисленням, почуттями та уявою) в психофізіологічних діях для реалізації як рухових так і розумових задач.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням явища чутливості психіки займалися відомі філософи, психологи, фізіологи. Серед них Арістотель [1] вперше заявив про чутливість як властивість душі людини, Л.С. Виготський [2] вважав чутливість важливою передумовою психічної діяльності, І.П. Павлов [3] практично встановив значення чутливості органів для становлення тих чи інших фізіологічних та психічних процесів, О.М. Леонтьєв [4]

встановив залежність процесів становлення окремих аналізаторів від ступеня їх чутливості, С.Л. Рубінштейн [5] означив універсальну залежність психічних процесів від стану їх чутливості, Б.Г. Ананьєв [6] дослідив вплив чутливості на єдність сенсорних систем в процесі цілісного відображення об'єктивної реальності, С.Д. Максименко [7] вказав на шляхи пошуку закономірностей в процесах чутливості, В.В. Клименко [7] розкрив вплив чутливості на роботу системи аналізаторів та інші.

Чутливість розуміють, як: «чутливість загальна здатність до відчуття» [8,390], чутливість здатність до відчуття, тобто здатність живого організму сприймати адекватні і не адекватні подразники і відповідати на них певною реакцією» [9,620].

Процес утримання рівноваги доволі складний механізм в своїй успішній реалізації для будь-якої дитини, хоча і достатньо автоматизований (прописаний в певних програмах психомоторики). Означення дії у досягненні тілом людини рівноваги не є раз і назавжди визначеною наперед сформованою операцією (це не є готовим кліше, а скоріш за все це пошуковий «творчий» процес нашого тіла який реалізується що секунди на протязі всього життя). Така постійна імпровізація пошуку руху рівноваги чимось нагадує «руховий джаз» психомоторних дій.

Тому вона не позбавлена можливостей налаштування, удосконалення та корекції в продовж життя (але це потребує ще подальших досліджень і більш ретельного та тривалого вивчення). З одного боку вестибулярна система частково залежить від генетичного коду людини з іншого боку вона має певні прижиттєві резерви розвитку (результати досліджень вказують на наявність певного діапазону для покращення її роботи). Тобто вона може удосконалювати свою роботу та перефарматовувати свої можливості залежно від виконуваних нею задач, підвищуючи власну та загальну чутливість сенсорних систем людини незалежно від їх призначення та дії.

Природно працюючи вона (та в процесі життя може набувати) має доволі значний діапазон свого налаштування так як повинна розв'язувати різноманітні рухові дії та задуми, які реалізує психомоторна система дитини для вирішення енергетичних (як заощадити кванти енергії), рухових (ергономіка розподілу дій), оцінювальних (робота почуттів) задач. Останні дослідження роботи вестибулярного апарату та дії тіла дитини з пошуку рівноваги вказують на їх вплив на роботу мислення, почуттів та уяви. Підвищення чутливості «датчиків» положення тіла суттєво змінює роботу в системах зосередження та пильності (уваги) на виконанні тих чи інших видів діяльності (гра, навчання, праця) учня початкових класів. Тому так важливо розуміти природу цієї взаємодії педагогам. Це не ефемерна взаємодія, а та від якої залежить успіх злагодженої дії багатьох психофізіологічних систем учня початкових класів

(формування настрою, активної роботи, адекватного сприймання, пошукової діяльності та багато іншого).

Пошук рівноваги тіла та робота всіх її «датчиків» активно впливає на корегування, як фізичної так і психічної сфери у життєдіяльності людини. Це нагадує процес пошуку необхідної хвилі радіостанції в радіоприймачі, коли ми підлаштовуємось до резонансу її трансляції і починаємо чітко без зайвих шумових перешкод чути бажану радіопередачу в чистому діапазоні.

Тому кожного разу вестибулярний головний керуючий орган має дати відповідь на ті чи інші просторові виклики які отримало тіло повідомивши цю інформацію мозку (а це не може відбутись без активізації різних його відділів серед яких є і ті, що керують мисленням, почуттями та уявою). Шлях проходження сигналу від вестибулярного апарату (розташованого у внутрішньому вусі людини) до мозкових структур активізує їх роботу стимулюючи їх взаємодію. Вестибулярний сигнал виступає в ролі пускового механізму до вмикання «турбо» режиму роботи систем оцінки, прийняття та моделювання рішень різноманітних задач як фізичного так і психічного плану.

Цей психофізіологічний механізм (головний керуючий орган) допомагає реалізовувати різноманітні просторові задачі людини (знаходити своє місце як популярно зараз казати в три де просторі). Його період розгортання є неоднозначним та тривалим в часовому вимірі (є певні етапи його продуктивної активності – становлення, розвиток, стабілізація та етапи зниження продуктивної активності – відхилення, порушення, розлади). Особливий вплив на його становлення мають перші десять років життя дитини (але є підстави говорити і про його вдосконалення роботи протягом всього життя). З приходом її до початкової школи вміння тримати рівновагу удосконалюється суттєво впливаючи на загальну координацію рухів за рахунок постійної взаємодії та корекції м'язового каркасу тіла. Загальне керівництво станом рівноваги здійснює вестибулярний апарат за підтримки зорового аналізатору та м'язових, шкіряних та суглобових рецепторів.

Доречі це єдиний орган тіла (його місце розташування знаходиться в різних частинах тіла: головний керуючий орган, який аналізує показники всіх датчиків – рецепторів очей, слуху і виробляє відповідні сигнали у внутрішньому вусі, решта в різних м'язах тіла там же і виконавці дії коригують процес дії очі, слух) людини який працює постійно ніколи не перемикаючись на відпочинок. Отже праця його триває цілодобово у продовж всього життя не перериваючись не на секунду. Він як невтомний трудівник який постійно змінює потужність, якість інформаційного потоку, що надсилається до мозку.

Це не великий, маленький і навіть мініатюрний парний орган (точніше керуючий орган, який аналізує показники всіх датчиків та виробляє управляючі сигнали для діючих хіміко – біологічних виконуючих м'язово – нервових

систем, через відповідні ділянки мозку) який розташований в правому так і лівому вушному каналі. Його робота впливає на активацію структур мозку для їх спільної взаємодії з метою прийняття швидких оперативних рішень просторового плану та стратегії майбутніх дій (психомоторики, почуттів, мислення, уяви). Отримана інформація спрямовується на аналіз, обробку та оцінку просторового розташування тіла, підготовки до проектування майбутніх дій для утримання рівноваги. Окремим важливим завданням в роботі системи є швидка координація її роботи між різними ділянками вестибулярної системи. Безпосередньо це та інформація яка активує (а іноді і навидь «формує») процеси мислення, почуттів та уяви вибудовуючи тримірний простір для оцінки їх дії.

Рівновага тіла залежить від точного контролю здійснюваного центральною нервовою системою над: *шкірою, м'язами, суглобами, зором, вестибулярним апаратом*. Це все відбувається несвідомо, але є **суперстимулятором** для свідомих дій мислення, почуттів та уяви учня початкових класів. Це відбувається за рахунок того, що відбувається одночасно потужний аналіз та синтез обробки інформації від величезної кількості рецепторів, що «провокує» активізацію роботи мозкових структур. Цей складний процес формує поведінку учня в навколишньому середовищі (і як побічний ефект відбувається одночасна стимуляція мислення, як визначення дій; почуттів, як визначення оцінки; уяви, як проектування наступної можливої дії).

Маленький датчик (показує або видає результат зміни певної конкретної ділянки тіла, м'язів і т.п.) керуючий орган – вестибулярного апарату (тим більше, що він) впливає на фізичний та психічний стан учня (і навпаки). Розлади в його роботі є причиною понад 30 відсотків захворювань, що є своєрідним рекордом серед решти органів тіла. Причому ці розлади уповільнюють психомоторні здібності учні та створюють певні дискомфорти (нудоту, запаморочення, кваліть яка може супроводжуватись головним болем).

Але цього можна уникнути якщо звертати увагу на діяльність вестибулярного апарату. Тому необхідно знати, що може зробити вчитель для цього мінімально спростивши для учня час його перебування в школі. Говорячи про цей аспект варто шановним педагогам враховувати, природні можливості учня початкової школи до навчальної, ігрової та трудової діяльності.

Перше що необхідно враховувати – психофізіологічний механізм взаємодії між тілом, психічною сферою та навколишнім світом. Щоб сформувати повну й точну картину навколишнього світу важлива інтеграція інформації організму дитини, яка отримується за допомогою всіх почуттів (за ланцюжком: **чутливість – загальна чутливість – відчуття – сприймання – почуття**). Проте створення тривимірної моделі світу забезпечує саме вестибулярний апарат: відчуття рівноваги забезпечує рамки, необхідні для сенсорної інтегра-

ції всіх систем організму в «цілісний апарат» взаємодії з оточуючим світом.

Тільки так може відбутись оптимальна безсвідома (рефлекторна) відповідь на зовнішні виклики середовища. Але цікаво те, що при залученні свідомості дитини до процесів стимулювання рівноваги можна досягти подвійних позитивних результатів у будь якій діяльності, а отже навчити дитину отримувати від цього задоволення, а отже сформувати позитивну модель.

Друге – вестибулярна й рухова сенсорні системи знаходяться в стані постійної взаємодії. З вище сказаного можна зробити висновок, що вестибулярний і руховий аналізатори безпосередньо пов'язані між собою і мають надважливе значення для організму. Для роботи та активації енергопотенціалу, психомоторики, мислення, почуттів та уяви учня початкової школи.

Таким чином, вестибулярний і руховий аналізатори відіграють важливу роль у житті людини. Оцінка положення тіла в просторі, сприйняття дії на організм сили земного тяжіння, характеру переміщення тіла, правильність і точність рухів, виконання й розучування нових рухів - усе це здійснюється за допомогою функціонування вестибулярного і рухового (кінестетичного) аналізаторів. Функціональний зв'язок цих двох аналізаторів проявляється в тому, що відчуття рівноваги і оцінка положення тіла в просторі у людини пов'язано не тільки з органом рівноваги, а й із наявністю великої кількості рецепторів (барорецепторів) у м'язах і шкірі, які сприймають здійснюваний на них механічний тиск. Пошкодження одного з цих аналізаторів (рецепторів) істотно впливає на функціонування іншого.

Третє – вестибулярний і руховий аналізатори мають спільні зв'язки з такими мозковими структурами, як мозочок, таламус, ядра, спинний мозок. Отже, вестибулярна і рухова та сенсорні системи перебувають у стані постійної взаємодії.

З вище сказаного можна зробити висновок, що вестибулярний і руховий аналізатори безпосередньо пов'язані між собою і мають важливе значення для функціонування живих організмів їх успішності у взаємодії з навколишнім середовищем. Тому учень початкової школи який має можливість тренувати свою вестибулярну систему може краще адаптуватись до нових ситуацій та мати шанс оптимально, швидко, з найвищою потужністю використовувати можливості свого енергопотенціалу, психомоторики, мислення, почуттів та уяви.

Між тим на сьогодні вестибулярний апарат, ще недостатньо вивчений фахівцями. З фізіологічної точки зору, він головна частина складного механізму, що дозволяє людині орієнтуватися в будь-якому тривимірному, навіть у безпорному просторі, а також утримувати рівновагу тіла, незвичайно чуйно реагуючи на гравітаційне поле Землі, силу земного тяжіння. Саме завдяки вестибулярному апарату, людина може досить чітко визначити своє

місцезнаходження навіть із заплющеними очима. За допомогою рецепторів вестибулярного апарату відбувається сприйняття положення голови та рухів тіла в просторі. Подразнення його рецепторів відбуваються під час нахилу або руху голови: саме тоді виникають рефлексорні скорочення м'язів, які сприяють випрямленню тіла і збереженню пози.

У тлумачному психологічному словнику зазначено: «Рівновага має місце, коли всі діючі на тіло сили взаємно врівноважені. Рівновага тіла може бути стійкою, нестійкою і байдужою. *Стійкою* називається така рівновага, коли після незначного відхилення від положення рівноваги тіло знову в нього повертається, точніше, здійснює стосовно положення рівноваги дрібні коливання; *нестійкою* – коли після незначного відхилення від положення рівноваги тіло все більш і більш від нього віддаляється; *байдужою* рівновага вважається тоді, коли тіло після незначного відхилення від положення рівноваги продовжує залишатися в рівновазі в новому положенні».

Вправи на тренування рівноваги активізують діяльність мозку і координаційних процесів, що сприяє підвищенню рівня рентабельності і ефективності їх роботи, виступаючи як засіб підвищення інтелектуальних, соціальних і спортивних результатів учнів початкових класів.

Експеримент який ми розпочали в другому класі початкової школи триває вже другий рік. Він спрямований на дослідження роботи сенсорних систем організму учнів через «вправлення» роботи їх вестибулярного апарату. Спостерігаючи за роботою вестибулярного апарату в умовах його поміркованої стимуляції (вправи на баламетричній дошці) ми намагаємось віднайти оптимальні механізми впливу на нього.

Крім цього спостерігаємо за процесами впливу через штучну стимуляцію активності вестибулярного апарату учнів на роботу їх аналізаторів органів відчуттів. Фіксуємо, як змінюється робота мислення, почуттів та уяви. Побіжно спостерігаємо за соціалізацією, навчальною діяльністю та здоров'ям. Отримані перші результати зафіксували наступні тенденції змін які вважаємо за необхідне представити.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати особливості психофізичного розвитку дітей та вікові можливості щодо використання баламетричної дошки в навчальному процесі; розвивати позитивне ставлення педагогів і батьків до фізичної корекції розвитку дітей; розробити методику, спрямовану на визначення та фіксацію зміни у навчальному процесі при використанні баламетричної дошки.

Базою для експерименту вибрано Комунальний заклад НВК «Школа І ступеня – гімназія Потенціал» Оболонського району м. Києва.

Об'єкт дослідження: розвиток фізичної та психічної сфер здоров'я дітей. Реалізація проведення експериментально-дослідної роботи вибудовувалась

за наступною логічною схемою взаємодії між всіма ланками дотичними до організації навчально-виховного процесу навчального закладу:

Було визначено вікову категорію дітей та клас. Дослідження вирішили проводити з другим класом початкової школи (30 чоловік) – експериментальна група. Тому що, це дає можливість протягом п'яти років прослідкувати за впливом вправ на баламетричній дошці, на успішність у навчанні дітей та фізичного здоров'я в найбільш проблемний пубертатний період життя. В зв'язку з тим, що НВК тільки почали набирати молодшу школу в закладі був тільки один другий клас. І тому для порівняння результатів тестування вирішили брати початок і кінець кожного навчального року. На наш погляд це кращий варіант, тому що всі діти, які беруть участь в експерименті знаходяться в однакових умовах (одне і теж приміщення, один і той же класний керівник, одне і теж дитяче середовище) таким чином прибирається вплив деяких суттєвих зовнішніх соціальних джерел.

Перед початком проведення експерименту для узгодження сумісних дій було організовано п'ять зустрічей з: адміністрацією навчального закладу; педагогами які працюють в цьому класі, з класоводом та вчителем фізичної культури; практичними психологами НВК «Потенціал»; батьками, на батьківських зборах в експериментальному класі, де батьки були ознайомлені з програмою роботи і де був отриманий письмовий дозвіл від них на проведення експериментально – дослідної роботи з їх дітьми; педагогічним колективом, на педагогічній раді НВК «Потенціал», де було затверджено план роботи експериментальної групи.

Предметом дослідження цієї дослідно-експериментальної роботи є вплив вестибулярної чутливості на розвиток фізичного та психічного здоров'я дітей та покращення якості навчальної діяльності учнів.

Визначились, що працювати з дітьми будемо за наступним алгоритмом:

- основна робота дітей з баламетричною дошкою буде відбуватись на уроках фізкультури, які проводяться двічі на тиждень, під керівництвом вчителя по фізичній/культури Дорошенко І.В, при цьому кожна дитина зможе постояти на дошці 1, 2 рази на тиждень протягом 10 хвилин;
- цей процес повинен відбуватись протягом року, не беручи до уваги що не всі діти зможуть бути присутні на одному або на кількох уроках з різних обставин;
- відповідно до програми кожного року буде проведено три зрізи: на початку навчального року проводиться тестування всіх учнів за відповідно вибраними тестами, для фіксації стану їх здоров'я, а також в кінці першого та другого семестрів, для можливості моніторингу змін в стані здоров'я учнів під впливом дії баламетричної дошки;

- в кінці року провести аналіз результатів тестування і зробити висновки.

Для проведення тестування були вибрані наступні тести:

1. тест для «Визначення мислення й психомоторики та норми почуття простору» у дітей (скорочено «7 метрів»). [В.В. Клименко. Психологія творчості. Навчальний посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 480 с.];
2. тест на «Визначення розвитку правої та лівої півкулі мізків» у дітей (скорочено «Нулики») [В.В. Клименко. Психологія творчості. Навчальний посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 480 с.];
3. тест для «Визначення напруженості психічних станів або енергетичного потенціалу» дітей (скорочено «Потенціал») [В.В. Клименко. Психологія творчості. Навчальний посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 480 с.];
4. тест «Вади особистого розвитку» дитини, автор Зоя Карпенко, для визначення тривожності, асоціальності, замкненості, агресивності та невпевненості учнів;
5. тест «Батьки і діти», автори А.Я. Варга і В.В. Столін, для визначення симбіозу та авторитарності батьків у стосунках з дітьми.

Цей вибір тестів обумовлений тим, що вони в процесі проведення дослідно-експериментальної роботи дають можливість визначити зміни:

- мислення й психомоторики та норм почуття простору;
- у розвитку правої та лівої півкулі мозку дітей;
- напруженості психічних станів або енергетичного потенціалу у дітей;
- вад особистісного розвитку у дітей;
- в стосунках дітей з батьками та їх вплив на вади особистого розвитку а також взаємозв'язок їх з іншими результатами тестів і вправами, які виконують діти на баламетричній дошці.

В процесі роботи, протягом 2016 - 2017 навчального року, як це було заплановано, діти тестувались три рази: на початку експерименту (в жовтні 2016 року), на початку другого семестру (в січні 2017 року і наприкінці 2016 – 2017 навчального року (кінець квітня 2017 року). Окрім того в кінці навчального року було проведено опитування класоводу і батьків. Вони відповіли на запитання: «Чи були ними зафіксовані якісь зміни у їх дітей: в поведінці, психологічному, соціальному та фізичному стані, протягом року?

Результати цих досліджень були зведені в загальну таблицю, яку потім ми поділили на окремих п'ять таблиць в яких об'єднали дітей по групах з приблизно схожими результатами, чи відповідним соціальним положенням, або фізичними даними.

В основі поділу особливу увагу звертали на стан енергопотенціалу (готовність до дії) учнів. Так в таблицю 1 увійшли діти шульги (з провідною лівою рукою), їх троє.

Таблиця 1

Ім'я учня / учениці	Енерг опоте нціал	Впр 7 метр	0 прав	0 лів а	Тревож ність	Агр есія	Асоці альніс ь	Замк нені сть	Нев певн еніс ть	Сем біоз	Авто ритар ність
Настя Шульга .	1хв12	0.06	32	47	1 Б	2		0 Н	7 3	5,0	5,7
	1хв12	-	44	56		Б	2 Б			3	Б
	2хв12	0.60	46	70							
		- 0.10									
Розумна, здібна дівчина, не пускають в колектив. Потасмна дитина. Виховують тітка та бабуся.											
Вікторія Шульга	1хв10	-	28	17	4 3	1	0 Н	2 Б	3 Б	3,3	5,7
	3хв35	0.88	37	23		Б				3	3
	3хв15	-	44	37							
		1.10									

До другої таблиці увійшло четверо дітей з енергопотенціалом який в середньому перевищує 4 хвилини і досягає 8 хвилин.

Таблиця 2

Ім'я учня / учениці	Енерг опоте нціал	Впр 7 метр	0 прав	0 ліва	Трево жність	Агр есія	Асоці альніс ь	Замкн еність	Нев певн еніс ть	Се мбі оз	Авт ори тарн ість
Артем	0хв40	-0.17	35	13	4 3	1	0 Н	1 Б	8	1.7	4,3
	8хв48	+4	63	24		Б			ч	ч	3
	6хв43	+1	61	23							
Здібний але не вмів самоорганізовуватись, не любить програвати. Став трохи врівноважений.											
Дарина	0хв45	-0.56	52	29	4 3	5 3	0 Н	5 3	2 Б	3,3	4,3
	3хв37	-0.20	60	29						3	3
	4хв22	+0.2	84	24							
Замкнута, дівчина, одинак. Не сприймалася дітьми. Стала більш активна, спілкується з дітьми, вже обнімає вчительку. З'явилося бажання вчитись.											
Євген	2хв11	-1.14	28	20	---	---	---	---	---	10,	5,7
	8хв50	-2.20	30	29						0	Б
	7хв50	-0.9	41	25						Н	

Вища освіта у контексті інтеграції до європейського освітнього простору

Вчиться гірше сестри близнючки, не любить працювати, піддається сторонньому впливу. Нема мотивації до навчання. Частіше хворіли.(є сестра близнючка, в неї енергетичні параметри в межах 2 хвилини)

Дмитро	2хв11	0.35	32	15	4 3	1 Б	0	0	6 3	1.7	1.4
	5хв50	-0.80	52	18						Ч	Ч
	5хв50	-0.50	60	24							

Позитивний, закритий, до навчання нема мотивації. Став уважніший. В навчанні уважний, самостійний; слухняний, лагідний, допомагає.

Третя таблиця об'єднала семеро дітей з енергопотенціалом який зафіксували в межах 1 – 6 хвилини.

Таблиця 3

Діти з потенціалом в межах двох, трьох і є відгуки батьків											
Ім'я учня / учениці	Енергоп отенціал	Впр 7 метр	0 прав	0 ліва	Трев ожні сть	Агр есія	Асо ціал ьніс ть	Зам кнен ість	Нев певн еніс ть	Се мбі оз	Авт орит арні сть
Арман	1хв07	-2.10	33	14	5 3	5 3	1 Б	1 Б	7 Ч	0,0	4,3
	3хв07	-5	38	19						Ч	3
	3хв37	-5	40	16							
Невпевнений, тихий, розумний, уважний. Може за себе постояти. Став краще вчитись.											
Радіон	0.40с	-1.68	81	33	2 Б	5 3	1 Б	0 Н	8 Ч	5,0	4,3
	3хв10	-0.10	89	34						3	3
	3хв45	= 7	96	50							
Розумний, творчий, скритний, скупий на емоції, слова, речі. Не дає себе в обід, гордий. Дуже часто хворів в 2 семестрі											
Владислав	1хв30	-0.88	03	52	5 3	8 Ч	5 3	4 3	3 Б	5	5.7
	1хв30	-1.70	85	53						3	Б
	2хв30	-0.80	112	79							
Ведмедик, нав'язливий, позитивний лідер, футболіст не сприймав вчителя.. Став відкритіший, став краще вчитись.											
Експертна оцінка батьків											
В здоров'ї особливих змін не сталося, дитина здорова активна, займається спортом; здається на протязі другого семестру дійсно дитина навчається краще, відповідальніше відноситься до своїх предметів, оцінки краще; дуже старається бути самостійним, любить виконувати самостійно завдання, які надають батьки; наша дитина – наш помічник, намагається бути слухняним, краще висловлює свої думки, його інтереси розширились.											

Аріна	0 сек 0 1хв10	-1.05 +2 +1	- 31 -	- 11 -	2 Б	4 3	0 Н	0 Н	6 3	6.7 Б	8.6 Н
Дівчинка спокійна, розумна, не конфліктна. Почала краще вчитись											
Експертна оцінка батьків											
З'явилися симптоми алергічного характеру; стала більш вразливою, емоційною; самостійною; більш відвертою.											
Анна	1хв26 2хв07 2хв37	-2.34 -0.70 +0.05	31 44 43	14 26 24	1 Б	3 Б	1 Б	1 Б	5 3	1,7 Ч	4,3 3
Здібна, розсудлива, горда дівчинка (королева). Стала простіше у спілкуванні.											
Експертна оцінка батьків											
В кінці II семестру не має бажання вчитись; Стала більш емоційною; більше проявляється; інших змін не помітила, стан моєї дитини цілком задовільний.											
Дарина	2хв 0хв30 2хв30	-1.16 = 7 = 7	42 62 68	34 35 37	-	-	-	-	-	5.0 3	4.3 3
Дитина без комплексів, безпосередня, емоційна, вразлива., боротьба за лідерство. Стала врівноваженішою. Дорослішою.											
Експертна оцінка батьків											
Більш слухняна стала, спокійніша; більше хоче поваги, стала лагіднішою, хоче допомагати готувати їсти разом зі мною.											
Дмитро	2хв11 5хв50 5хв50	-0.35 -0.80 -0.50	32 52 60	15 18 24	4 3	1 Б	0	0	6 3	1.7 Ч	1.4 Ч
Позитивний, закритий, до навчання нема мотивації. Став уважнішим.											

В цьому класі є близнюки, їх результати представлені в четвертій таблиці.

Таблиця 4

Ім'я учня / учениці	Енерг опоте нціал	Впр 7 метр	0 прав	0 ліва	Тревож ність	Агр есія	Асоці альні сть	Зам кнен ість	Невпе внені сть	Сс мбі оз	Автор итарн ість
Назар	- 1хв10 1хв15	5	- 44 26	- 15 26	5 3	9 Ч	3 Б	3 Б	5 3	8,3 Н	5,7 Б

Вища освіта у контексті інтеграції до європейського освітнього простору

Гіперактивна дитина, розумник, лінивий. Може себе відстояти. Але діти не сприймають його. Часто хворіє. Батьки не знаходять часу зайнятись дитиною. Став більш врівноваженим.

	4хв25	-1.10	43	48	9 Ч	3 Б	1 Б	2 Б	4 3	5.0	4.3
Люба	-	-0.50	52	31						3	3
шульга	4хв15	-0.50	39	54							

Загадкава закрита, сумна дитина. Піддається впливу інших. Змін немає.

До п'ятої таблиці потрапила решта учнів, які залишились.

Таблиця 5

№	Ім'я учня / учениці	Енерго потенціал	Впр 7 метр	0 пра в	0 лів а	Т р и в	Аг рес ія	Ас оці аль ніс	Зам кнен ість	Нев певн еніс ть	Семб іоз	Авторит арність
1	Олена	2хв55	- 1.90	74	30	5	5	1	1 Б	7 Ч	1,7	1,4
		1хв15	-2	84	36	3	3	Б			Ч	Ч
		2хв15	-1.50	65	33							
Обдарована, розумна дитина. Позитивний лідер, дипломатична. Змін не помічено.												
2	Назар	-	5	-	-	5	9	3	3 Б	5 3	8,3	5,7
		1хв10		44	15	3	Ч	Б			Н	Б
		1хв15		26	26							
Гіперактивна дитина, розумник, лінивий. Може себе відстояти. Але діти не сприймають його. Часто хворіє. Батьки не знаходять часу зайнятись дитиною. Став більш врівноваженим.												
3	Світлана	0.29с	-2.18			2	3	0	0 Н	8 Ч	---	---
		1хв50	-0.50	17	14	Б	Б	Н				
		2хв55	-0.50	36	13							
Вибула												
4	Євгенія	-	-	41	19	--	---	---	---	---	8,3	2,9
		1хв25	-1.70	61	40	-					Б	Ч
		2зв15	-1.50	65	60							
Здібна. соціалізована, емоційна. Мама почала відпускати на екскурсії. Стала більш відкритою.												
5	Ірина	0.49 с	-1.52	57	17						3.3	5.7
		1хв58	+0.70	81	30	-	-	-	-	-	3	Н
		2хв48	+0.30	46	44	-	-	-	-	-		
Скромна, розумна, старанна, гарно себе поводить. Стала більш відкритіша. Стала краще вчитись.												

6	Вікторія	0 сек	-2.18	46	41	6	4	1	3	Б	6	3	3,3	4,3
		3хв20	-1.70	55	50	3	3	Б					3	3
		3хв30	-1.30.	-	-									
	Неповна сирота. Мама є але з нею не живе. Невпевненість в собі, занижений рівень самооцінки. Змін не було. Дуже сумні очі..													
7	Олександр	2хв11	-1.20	39	14	5	6	3	6	3	5		5.0	7.1
		2хв27	-0.90	53	30	3	3	Б			3		3	Б
		2хв57	-0.50	52	32									
	Здібний з усіх боків (обдарований), був. Спокійний. Став рухливіший, емоційний. В навчанні – вчиться стабільно.													
8	Кіра	1хв23	- 34	42	28	1	4	0	1		6		5 3	4.3
		2хв26	= 7	40	25	Б	3	Н	Б		3			3
		2хв56	= 7	47	21									
	Добра, розумна, позитивна, швидка дівчинка, спортсменка. Встигає всюди. Комунікабельна. Відмінниця.													
9	Михайло	1хв17	+0.30	76	48	2	2	1	2	Б	8	3	8,3	7,1
		2хв47	= 7	79	45	Б	Б	Б					Н	Б
		2хв57	= 7	88										
	Тихий спокійний врівноважений, замкнутий. Загадковий хлопчик. Зміни: став трохи розкутий, може вихорця дати здачі, симпатія дівчат. Вірний, надійний друг. Став потихеньку розкриватись.													
10	Діана	1хв10	- 0.46	42	21	--	---	---	---	---			1,7	4,3
		1хв20	-	72	33	-							Ч	3
		1хв40	0.05	49	31									
	Здібна, розумна, творча дівчинка, але нема мотивації до навчання. Зміни: стала більш організованою													
11	Микита	2хв40	-1.80	56	19	3	2	0	1	Б	6	3	3,3	4,3
		4хв50	-0.80	63	31	Б	Б	Н					3	3
		4хв40	-0.60	95	28									
	Рухливий, активний розумний., відповідальний, швидко виконує те, що йому доручають. Став спокійніший. Має контакт в вчителем.													
12	Олексій	1хв	- 1.07	42	21	--	---	---	---	---				
		2хв17	-3.00	57	26	-								
		2хв37	-2.00	-	-									
	Рухливий, непосидючий, неухажний там де йому не цікаво. Став більш комунікабельний.													
	Вероніка	1хв.	- 1.70	-	-								5.0	5.7
		1хв45	-0.80	60	40	-	-	-	-	-			3	3
		1хв55	-0.70	-	-									

Не бажає вчитись, відсутність мотивації. Безініціативна, нічого не хоче. Стала краще вчитись.											
Тимур	Зхв20	- 0.45	56	28	5	3	1	2 Б	4 З	5.0	8.6
	Зхв48	- 0.50	76	37	3	Б	Б			3	Ч
	Зхв54	- 0.25	83	41							
Здібний, ледасий, піддається впливу інших. Батько недавно помер. Став більш спокійним.											

Аналізуючи загальні результати можна зробити висновок, що у всіх дітей, окрім Любові (табл.4) енергетичний потенціал і розвиток правої і лівої півкуль покращився після виконання дітьми вправ на баламетричній дошці. У Люби на 6 одиниць покращився тільки розвиток лівої півкулі. Причиною тому можуть бути завищені показники тривожності і невпевненості (вади особистісного розвитку), а в стосунках з батьками проявляється симбіоз і авторитарне ставлення батьків. Що підтверджує характеристика класовода, в якій вона представляє її як закриту, сумну дитину, в якій змін не було помічено.

По характеристикам, які дала класовод і деякі батьки позитивні зміни у більшості дітей є. Так стали спокійнішими і більш врівноваженими: Артем (табл.2), Назар (табл.5), Микита (табл.5), Тимур (табл.5), Дарина (табл. 3). Більш організованою стала Діана (табл.5). Стали краще вчитись: Дарина (табл. 3), Вероніка (табл.5), Владислав (табл. 3), Євгенія (табл.5), Ірина (табл.5), Аріна (табл. 3). Більш емоційними та комунікабельними стали Вікторія (табл.1 шульга), Марина, Олексій (табл.5). Змін не побачила вчителька у Олександри, Олени (табл.5) та Любові (табл.5). В деяких дітей в кінці року відбувся невеличкий спад показників енергетичного потенціалу, це можна пояснити тим що діти втомились і ще, так як в більшості з них в стосунках з батьками проявляється симбіоз та авторитаризм, що викликає, зазвичай, у дітей тривожність, агресію та невпевненість. Тому, що в кінці року батьки активізують своє виховання дітей, з приводу оцінок.

Враховуючи, що це тільки початок, перший рік, експериментально – дослідницької роботи, то отримані данні, які фіксують позитивні результати, потребують додаткового більш глибокого дослідження..

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку.

В результаті проведення дослідно-експериментальної роботи «Вправи на баламетричній дошці, їх вплив на успішність у навчанні дітей» протягом 2016 – 2017 навчального року з дітьми другого класу НВК «Потенціал» можна зробити наступні висновки:

Робота вестибулярного апарату впливає на активацію структур мозку для їх спільної взаємодії з метою прийняття швидких оперативних рішень просторового плану та стратегії майбутніх дій (психомоторики, почуттів, мислення, уяви). Отримана інформація спрямовується на аналіз, обробку та

оцінку просторового розташування тіла, підготовки до проектування майбутніх дій для утримання рівноваги. Окремим важливим завданням в роботі системи є швидка координація її роботи між різними ділянками вестибулярної системи. Безпосередньо це та інформація яка активує (а іноді і навить «формує») процеси мислення, почуттів та уяви вибудовуючи тримірний простір для оцінки їх дії.

Тренування вестибулярного апарату, за допомогою дошки Ф. Белгау (баламетричної дошки) є доволі цікавим з точки зору простоти проведення (мінімальна кількість обладнання) експериментом, з точки зору покращання психомоторики, почуттів, мислення та уяви дітей – учнів молодшої школи. І, природно, можуть позитивно впливати на їх успішне навчання.

Аналіз результатів проведеної дослідно – експериментальної роботи демонструють взаємозв'язок змін: показників мислення й психомоторики та норм почуття простору; у розвитку правої та лівої півкулі мозку дітей; напруженості психічних станів або енергетичного потенціалу у дітей; вплив стосунків дітей з батьками на вади особистого розвитку дітей а також взаємозв'язок їх з іншими результатами тестів і вправами, які виконують діти на баламетричній дошці.

Результати проведених досліджень вказують на, що тренування вестибулярного апарату дитини впливає на її стан психологічний, фізичний і розумовий, а саме покращання психомоторики, почуттів, мислення та уяви дітей – учнів молодшої школи.

Між тим представлені результати потребують, ще подальших спостережень та досліджень з метою пошуку певних тенденцій у впливах та відповідних змінах. Результати спостережень та експериментальних випробовувань в рамках представленої статті не дозволяють, ще зробити остаточних висновків.

Зафіксовані тенденції змін необхідно ще додатково перевірити в подальші роки розвитку дітей. Але фіксуємо певну тенденцію в діях учнів, яка залежить від мінімального впливу на один з найважливіших механізмів переробки сигналів зовнішньої інформації – вестибулярний апарат. Отже знання особливостей роботи вестибулярного апарату дитини дозволить краще зрозуміти приховані творчі потенціали, а також допоможе педагогу в здійсненні успішного освітнього процесу.

Врахування психофізіологічних механізмів чутливості (через стимулювання роботи вестибулярного апарату) учнів дозволить гармонізувати їх дії та активізує їх задатки для перетворення в здібності. Отже врахування цих природних потенціалів при організації освітнього процесу допоможе створити передумови для становлення творчих можливостей учнів.

Список використаних джерел:

1. Аристотель Трактат про душу. М.: Государственное социально-экономическое издательство, 1937.- 179 с.
2. Выготский Л.С. Психология развития человека. – М.: Изд-во Смысл: Эксмо, 2005. – 1136 с.
3. Павлов И.П. Двадцатилетний опыт объективного изучения высшей нервной деятельности (поведения) животных. – М.: Наука, 1973. – 661 с.
4. Леонтьев А.Н. Проблемы развития психики. – М.: Издательство МГУ, 1981.- 583 с.
5. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии. – М.: Издательство Питер, 2000. – 678 с.
6. Б.Г. Ананьев Человек как предмет познания — СПб.: Питер, 2001. — 288 с. — (Серия «Мастера психологии»)
7. Загальна психологія: Підручник. — К., 2004; Общая психология: Учеб. пособие (М.-К., 2004). – 704 с.
8. Психологічна енциклопедія.- К.: «Академвидав», 2006. С. –390.
9. Человек: анатомия, физиология, психология. Энциклопедический иллюстрированный словарь / Под ред. А.С. Батуева, Е.П. Ильина, Л.В. Соколовой. – СПб.: Питер, 2007. – С.620.

Transliteration of References:

1. Aristotel Traktat pro dushu. M.: Gosudarstvennoe sotsialno-ekonomichskoe izdatelstvo, 1937.- 179 s.
2. Vygotsky L.S. Psikhologiya razvitiya cheloveka. – M.: Izd-vo Smysl: Eksmo, 2005. – 1136 s.
3. Pavlov I.P. Dvadsatiletniy opyt obektivnogo izucheniya vysshey nervnoy deyatel'nosti (povedeniya) zhivotnykh. – M.: Nauka, 1973. – 661 s.
4. Leontyev A.N. Problemy razvitiya psikhiki. – M.: Izdatelstvo MGU, 1981.- 583 s.
5. Rubinshteyn S.L. Osnovy obshchey psikhologii. – M.: Izdatelstvo Piter, 2000. – 678 s.
6. B.G. Ananyev Chelovek kak predmet poznaniya — SPb.: Piter, 2001. – 288 s. – (Seriya «Mastera psikhologii»)
7. Zagal'na psyhologiya: Pidruchnyk. — K., 2004; Obshchaya psikhologiya: Ucheb. posobie (M.-K., 2004). – 704 s.
8. Psyhologichna encyklopediya.- K.: «Akademvydav», 2006. S. – 390.
9. Chelovek: anatomiya, fiziologiya, psikhologiya. Entsiklopedicheskiy illyustrirovannyy slovar / Pod red. A.S. Batueva, Ye.P. Ilina, L.V. Sokolovoy. – SPb.: Piter, 2007. – S.620.

Sensitivity of sensory systems in the actions of the student's individual.

**KOCHERGA Alexander, Candidate of Psychological Sciences, Associate Professor,
Deputy Director Institute of Postgraduate Pedagogical Education of Kyiv
University named after Boris Grinchenko, Kyiv, Ukraine
E-mail: ecosoul@ukr.net**

**KHMELKO Volodymyr, practical psychologist, Kiev, Ukraine
E-mail: ecosoul@ukr.net**

ЗМІСТ

БОЛОНСЬКИЙ ПРОЦЕС І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ, ЄВРОПІ ТА СВІТІ. 7

ГОЛУБ Т.П., Сутність і особливості реалізації освіти для сталого розвитку	8
ДЕМИДОВИЧ О.М., Знання іноземних мов в Україні та країнах ЄС	19
КОЗЛОВСЬКА Г.Б., ЛЕЩЕНКО О.І., До проблеми навчальної автономії в аспекті дистанційного викладання/вивчення іноземної мови.	28
КОПІШИНСЬКА О.П., УТКІН Ю.В., ГАЛИЧ О.М., МАРЕНИЧ М.М., КОНДРАТЮК М.І., Інноваційна модель ефективної взаємодії закладів вищої освіти, підприємств та бізнес-компаній у підготовці конкурентоспроможних фахівців	39
КУДРИНСЬКА А.І., ШЕВЧУК Т.В., Ринок освітніх послуг і ринок праці: діалектика взаємодії в сучасному українському суспільстві.	52
ЛЄВІТ Д.А., Постмодерністський дискурс культурного простору вищого навчального закладу	61
МАГРЛАМОВА К.Г., Характеристика професійної підготовки майбутніх лікарів у Великій Британії.	71
ПОСТРИГАЧ Н.О., Проблеми розвитку неперервної педагогічної освіти в країнах південної Європи: аналіз понятійно-термінологічного апарату дослідження	82
СТАВИЦЬКА І.В., Педагогічні інновації у навчанні іноземним мовам у країнах Європи	91
УРСОЛ О.В., Сутнісні характеристики гуманізації педагогічного процесу у вищому навчальному закладі	99

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ УМОВИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ. 108

БАЙРАМОВА О.В., Феномен толерантності як складової професійної адаптації членів мультикультурного екіпажу суден.	109
БАКУМ А.В., АГАЛАКОВ В.С., Моделювання характеристик змагальної діяльності фехтувальників-рапіристів	123
БАС О.В., Роль образотворчого мистецтва у всебічному розвитку дитини-дошкільника	131
БОЙКО Г.О., Засоби фахової підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти .	141
БОНДАРЕНКО З.П., Соціально-педагогічна підтримка батьків, які виховують дитину з особливими освітніми потребами	150

БОРОЗЕНЦЕВА Т.В., РАЗУМОВА О.Г., ОСТОПОЛЕЦЬ І.Ю., Вплив процесу самоорганізації студентської групи на формування професійної я-концепції студентів майбутніх педагогів	164
ВАДАСЬКА С.В., Основні етапи та засоби формування лексичної компетентності студентів немовних спеціальностей	176
VERESHCHANIHA T.O., Level of self-efficacy perceived by university teachers in three Ukrainian universities	185
ВОЛОСЮК М.А., ПРОЦЕНКО О.М., ГЕРАСИМЕНКО В.В., Освітні пріоритети в системному процесі підготовки майбутнього інженера.	197
ДЕМЕНТ М.О., Забезпечення професійної спрямованості курсантів ДСНС України	207
ЄВТУШЕНКО Ю.О., Роль етико-деонтологічної культури та можливості її формування у процесі професійного становлення майбутнього лікаря	219
ЗАЙЦЕВА О.М., Управління самоосвітньою діяльністю педагогічних працівників	228
ІГНАТЕНКО С.А., Формування культури безпеки життєдіяльності студентської молоді як актуальна проблема сьогодення	237
ІЛЬНИЦЬКА Л.В., Естетично-виховні засади книжкової ілюстрації дитячих видань на прикладі оформлення поетичних творів Павла Тичини	247
ІЩЕНКО В.І., Формування основ самоменеджменту майбутніх вчителів природничих дисциплін	256
КАМІНСЬКА О.В., Гендерні відмінності побудови «я-образу» в ранньому юнацькому віці. .	267
TETIANA KLOSHKOVA, The improvement in the methodological support for English language teaching in a modern university	276
КОСТИКОВА І.І., ФОМЕНКО К.І., КУЗНЕЦОВ О.І., Навчання читанню англomовної літератури майбутніх психологів.	285
КОЧЕРГА О., ХМЕЛЬКО В., Чутливість сенсорних систем в діях особистості учня	297
КРИВЕНКО В.І., ФЕДОРОВА О.П., ПАХОМОВА С.П., НЕПРЯДКІНА І.В., КАЧАН І.С., Сучасні проблеми навчання в інтернаті	316
ЛЕНЧУК Т.Л., Роль аналізу і самоаналізу у формуванні майбутнього медичного працівника.	325
ЛУКІНА Н.Б., Саморозвиток перфекціоністів з позиції цільової спрямованості	334
МАЯТІНА Н.В., Акмеологічний підхід у формуванні готовності майбутніх фахівців до професійної самореалізації	343
МЕЛЬНИЧУК Ю.П., Сутність, зміст та структура проектно-аналітичної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників	353
НИКИТЕНКО О.В., Іншомовна комунікативна компетентність як невід'ємна складова професійної компетентності майбутніх фахівців з економіки	363
РАССКАЗОВА О., Ключові компетентності дорослих в умовах неперервної освіти	374
СОЗИКІНА Г.С., Реалізація педагогічних умов формування соціальної відповідальності майбутніх фахівців автомобільно-дорожньої галузі	384
SOROKA I.A., Workshop: "Continuing professional development of teachers of English"	397

ТРИГУБ І.П. , Формування граматичної компетенції при вивченні іноземної мови	405
ФЕЩУК А.М. , Іншомовна підготовка в структурі професійної підготовки майбутніх фахівців з прикладної механіки	413
ЧАРКІНА О.А. , Конкурентоспроможність і професійна етика психолога-консультанта: точки перетину	422
ШЕРЕМЕТ П.М. , Педагогічні умови формування професійного іміджу вчителів історії у післядипломній освіті	436
ЮХИМЕЦЬ О.І. , Проблеми формування комунікативної компетентності майбутніх правознавців в умовах інтеграції	445

ОСВІТА Й МІГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ: ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ 455

ГРИБ Т.А. , Особливості функціонування волонтерської діяльності у соціальній роботі	456
САВЧЕНКО О. , Психічні новоутворення в підлітковому віці та розвиток психологічних меж особистості: до постановки проблеми	465
УДОВИЦЬКА Т.А., САВОХІНА М.В. , Міграційні настрої старшокласників: до постановки проблеми	477

ФІЛОСОФІЯ ТА ПСИХОЛОГІЯ ОСВІТИ 488

КОЧАРОВСЬКИЙ М.С. , Деякі підходи до питання ірраціональності в прийнятті рішень . .	489
ОМЕЛЬЧЕНКО М.С. , Теоретичні аспекти формування професійної самосвідомості педагога	499
ПАВЛЮК О.Г. , Особливості становлення професійної самосвідомості майбутніх фахівців . .	507
ПРОКОПЧУК В.Ю. , Концептуалізація феномена ідентичності у педагогічно-психологічній та філософській традиції	518
ФІЛІПЧУК Н.О. , Просвітницькі функції музейної педагогіки в Україні	527
ШАБАЛДАК А.В. , Філософсько-методологічний аналіз праксеологічного підходу в контексті формування готовності майбутніх офіцерів забезпечення військ до професійної діяльності	536